

Yvette Huls, Ivoires d'Étrurie. Études de philologie, d'archéologie et d'histoire anciennes publiées par l'Institut Historique Belge de Rome. Tome IV, 238 stran, 53 tab. a mapa. Bruxelles—Rome, 1957.

Úvodem se zmiňuje autorka, která je začkou M. Rénarda, o uměleckém zpracování slovniny v oblasti Blízkého východu a Egypta od 2. tisíciletí a o časném poznání těchto výtvorů ve východním Středomoří, kde prostřednictvím měli Foiničané a ostrov Kypr. V následujícím oddíle (str. 31—125) podává autorka katalog plastických výtvorů etruských ze slonoviny a kostí v chronologickém pořadí podle vývojových období (orientalisující, archaiské, klasické). Jde o výtvory celé i fragmentární, při nichž je uveden jejich původ a sbírkové uložení, podán přesný a podrobný popis a bibliografie každého exempláře. V druhé části (str. 126—238) dotýká se autorka zpracování slonoví kostí v Itálii před Etrusky a podává detailní poučení o práci etruské. Jednotlivá vývojová období charakterizuje celkově na základě podrobné analýzy materiálu popsáno v první části. Sleduje pozorně drobné fragmenty, všimá si tematiky v dekoraci, zjišťuje pravděpodobné časové pořadí artefaktů, pátrá po původu, zda jsou domácí či dovezené, a sleduje vývojovou linii rozkvětu této umělecké industrie — zlatou dobou bylo období orientalisující — a úpadku, který se jeví od 2. pol. 5. stol. s opožďováním za vývojem v Řecku, jako následek nepříznivé situace politické, podobné jako v jiných družích výtvarné práce. Hojný materiál — je to na 400 kusů — je utříděn a jeho hodnocení svědčí o zasvěcenosti autorky do složité problematiky etruského umění. Je to studie velmi svědomitá. Výprava tabulek je celkem dobrá, ač reprodukce nejsou bezvadné, neboť mnohé dekorační motivy nelze na vyobrazení sledovat. Význačnější exempláře jsou podány v několika záběrech. Konkordanční tabulky (druhý a forem, míst nálezů a museí) a index vlastních jmen usnadňují použití knihy s bohatým poučením.

Gabriel Hejzlar

C. Iulii Caesaris commentarii rerum gestarum. Edidit *Otto Seel.* Vol. I: **Bellum Gallicum.** Lipsiae in aedibus B. G. Teubneri 1961. Stran CXXII + 353.

Vezmeme-li do rukou starší vydání porizená A. Klotzem, z nichž poslední vyšlo roku 1957, a srovnáme-li je s novým vydáním Seelovým, udiví nás především dosti rozdílný jejich rozsah. Seelovo vydání je totiž mohutnější, a to jednak pro svou velmi obsáhlou předmluvu (str. VII—LXXXVI) a bohaté přílohy („testimonia“, str. LXXXVII—CXXII, 320—344), jednak pro rozmožněný kritický aparát. Seel vytýžil z práce svých předchůdců, zejména Küblera a Klotze, jejichž památce také své dílo připsal, vše, co mohl, ale nikoli nekriticky. Nemohl ovšem kontrolovat všechny rukopisy, ale sedm z nich, a to ty nejdůležitější, probral a na jejich čtení jakožto na ověřené v kritickém aparátě odkazuje. Avšak nikoli jen vlastní Caesarův text, velmi pečlivě vydaný, náležitě vědecky podložený a doprovázený také všemi svědectvími starověkých autorů o tomto spise, je kladem nového vydání, nýbrž je jím do značné míry i dlouhá předmluva, v níž autor objasňuje svůj pracovní postup, a tak současně na konkrétním díle demonstruje moderní metodiku ediční práce.

Josef Češka

Jerzy Linderski, Państwo a kolegia. Ze studiów nad historią rzymskich stowarzyszeń u schyłku republiki. Zeszyty naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, Rozprawy i studia — tom XXIX. Kraków 1961. Stran 120.

Kolegia, která byla v římské říši značně početná zejména v době císařské a kterých se za dominantu užilo části k připoutání řemeslníků a obchodníků natrvalo k jejich povolání, vznikala v nemalé míře již v době římské republiky, někdy jen jako sdružení kulturní (např. *collegia compitalicia*), jindy jako sdružení více méně politická. A právě otázce, jak vyložit zákonodárství, které se týká kolegií na konci římské republiky, věnuje Linderski svou studii. Vychází v ní zejména z důkladného rozboru Asceniovyých údajů (in Pis. p. 6 a in Corn. p. 75 Clark) a dokazuje, že se v nich nemluví o jednom usnesení senátu, jak myslil Mommsen a po něm i další badatelé, nýbrž o více usneseních. Tato usnesení, známá z jiných pramenů, pak autor podrobně analyzuje a pečlivě interpretuje; přitom ovšem živě polemizuje s mnoha staršími badateli. Mimoto se zabývá i jinými problémy, např. řeší otázku, co chápat pod slovem *compitum*.

Hlavním přínosem práce Linderského je zjištění podložené dosti přesvědčivě pramenovým materiálem, že ani v době republikánské nelze mluvit o naprosté svobodě shromažďo-

vání, které by kolegia požívala. Poukazuje přitom i na politické pozadí některých kolegií i na důvody, proč proti nim vystupoval zejména senát. Ale autor se již neodhodlal k hlubšímu — a také značně svěřelnému — řešení otázky, která se nám při četbě jeho knihy sama několikrát nímotděk nabízí, a to, jaké sociální pozadí měla opětovně zakazovaná kolegia, *quae adversus rem publicam videbantur esse constituta*. Ale i bez toho dochází Linderski v této studii k cenným pozitivním výsledkům.

Josef Češka

Heinrich Josef Vogels, Die Überlieferung des Ambrosiasterkommentars zu den Paulinischen Briefen, Nachrichten der Akademie der Wissenschaften in Göttingen, Philol.-Hist. Klasse, Göttingen 1959, Str. 107—142.

O autorství komentáře k Pavlovým epistolám, připisovaného od dob Cassiodorových Ambrožovi, se vede spor již od Erasma Rotterdamského, který Ambrožovo autorství jako první rozhodně odmítl. Prvou kapitolu své studie věnuje H. J. Vogels přehledu antických i moderních názorů na autorství Komentáře a dalších spisů (*Quaestiones Veteris et Novi Testamenti, Výklad evangelia Matoušova, Mosaicarum et Romanarum legum collatio*), připisovaných témuž Pseudo-Ambrožovi, zvanému běžně Ambrosiaster. Dále podává obsah Komentáře a ve třetí kapitole pak přechází k vlastnímu tématu studie, rukopisné tradici textů Ambrosiastra.

Zatím co se maurínské vydání Komentáře opírá pouze o třináct rukopisů francouzské proveniencce, je nyní známo celkem sedmdesát dva rukopisů. Jejich studiem dochází Vogels paralelně s H. Brewerem (jehož závěry vydal z pozůstalosti A. Souter — *The Earliest Latin Commentaries on the Epistles of St. Paul*, Oxford 1927) k mínění, že značně zmatená rukopisná tradice, již si povšimli a na niž si stěžovali všichni starší vydavatelé díla, není zaviněna pisařskými chybaní a nedopatřeními, nýbrž samotným autorem Komentáře, který své dílo přepracovával, nejsa spokojen s jeho původním zněním. Rovněž souhlasně s H. Brewerem a nezávisle na něm rozeznává Vogels tři redakce Komentáře. Jejich znění však v rukopisech nenačázíme jasně od sebe oddělena, jsou různě promísená a mnohdy je obtížné určit, kterou redakci vlastně ten či onen manuskript představuje. Autorovi studie se však podařilo rozdělit známé rukopisy do tří základních skupin, z nichž každá představuje, i když nikoli vyhraněně, jednu redakci. Přitom bere Vogels zřetel zejména na znění komentáře epistolý k Římanům.

Stěžejní částí studie je stanovení charakteristických rysů každé redakce a rozbor filiace rukopisů tvůrčí skupin. Celá práce se čtenáři jeví jako příprava k nové edici Ambrosiastrova Komentáře, jenž dosud nebyl spolehlivě vydán. Nadto se z ní dá jistě leccos vytěžit pro určení charakteru díla a pro stanovení doby jeho vzniku, čímž může být konec konců dán i nový základ k řešení otázky autorství.

Jana Nechutová

Linos Politis, Die Handschriftensammlung des Klosters Zavorda und die Neuaufgefundene Photioshandschrift, *Philologus* 105 (1961), 136—144.

Professor Soluňské university Linos Politis, který se představil brněnským klasickým filologům při své přednášce, uspořádané na jaře r. 1959 Jednotou klasických filologů v Brně, upozornil v listopadu 1959 v novinách řeckou veřejnost na to, že na své studijní cestě objevil v klášteře Zavorda v západní Makedonii mezi jinými zajímavými a neznámými rukopisy jeden, který obsahuje úplný text slovníku Fotiova. (Doposud byly známy jen dva neúplné rukopisy, jeden, zvaný „Galeanus“ je v Cambridge, má však velkou mezeru od začátku až po slovo *ἐπώνυμοι*, druhý, který je ve státní knihovně v Berlíně, nám poskytuje pouze začátek po slovo *ἀστρος*.) Tak je vlastně Politisem objevený rukopis jediným úplným textem Fotiova slovníku.

V předkládané práci nás Linos Politis seznamuje: 1. s klášteřem Zavorda a s jeho okolím, 2. se sbírkou klášteřních rukopisů, 3. s nově objeveným Fotiovým rukopisem, 4. s plánem na úplné vydání Fotiova slovníku a s autory, kteří jsou v objevené části slovníku citováni.

Po podrobném geografickém určení plášttera Zavordy (leží na svalu na levém břehu řeky Aliakmon, jižně od Kozani a na východ od Greveny) se dovídáme, že klášter byl založen na počátku 16. stol. sv. Nikanorem. Pokud jde o klášterní rukopisy, jejich existence byla známá, nebyly však nikdy podrobně zkoumány. Jejich počet je 200, z toho je 29 napsáno na pergamentu, 23 na bombeycinu a ostatní pak na papíru. Tzv. rukopis Fotiův neobsahuje pouze Fotiův slovník, nýbrž i řadu dalších spisů a spisků, jejichž celkový počet udává Politis číslem 21 (ze 406 folií zahrnují Fotiův slovník jen folia č. 77 až 198). Pozoruhodné je,